

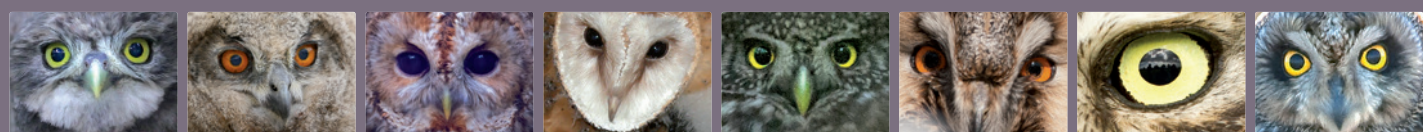

Foto: Harvey van Diek

Uilen tellen (mee) voor de nieuwe Vogelatlas!

Door: Jouke Altenburg en Harvey van Diek, Atlascoördinatoren

Van 1 december 2012 tot en met het broedseizoen 2015 worden alle 1684 Nederlandse atlasblokken systematisch op winter- en broedvogels geteld. Een enorme inspanning van enkele duizenden vrijwillige tellers. Het Atlasproject wordt gecoördineerd door Sovon Vogelonderzoek Nederland. Deze bijdrage beschrijft hoe uilenbeschermers kunnen bijdragen aan de nieuwe Atlas. Daarnaast geeft dit artikel een doorkijkje welke meerwaarde de uiteindelijke Atlas voor de bescherming van uilen zou kunnen hebben.

Waarom een Atlasproject?

Het Atlasproject richt zich op het in beeld brengen van veranderingen in verspreiding en dichtheden. Voor broedvogels dateert het laatste landelijke overzicht van 15 jaar geleden (Sovon 2002). Voor wintervogels is dat zelfs bijna 30 jaar (Sovon 1987). Voor veel zeldzame broedvogels zoals middelste bonte specht en velduil is de landelijke teldekking door de verschillende broedvogelmeetnetten of specifieke tellingen goed (zie o.a. Boele et al. 2014). Voor schaarse en met name algemene soorten ligt dat anders. Sovon heeft op basis van meetnetten als BMP (broedvogels) en PTT (wintervogels) wel steekproefsgewijze informatie over de aantalsontwikkeling van deze soorten. Deze steekproeven liggen echter niet gelijkmatig over de verschillende leefgebieden verspreid (zie figuur 1). Atlantellingen zijn land dekkend en kennen een systematische opzet. Met de Atlasinformatie kunnen de telgegevens van de meetnetten worden 'geijkt' en de veranderingen in verspreiding en dichtheden zichtbaar worden gemaakt.

Uilen en atlasveldwerk

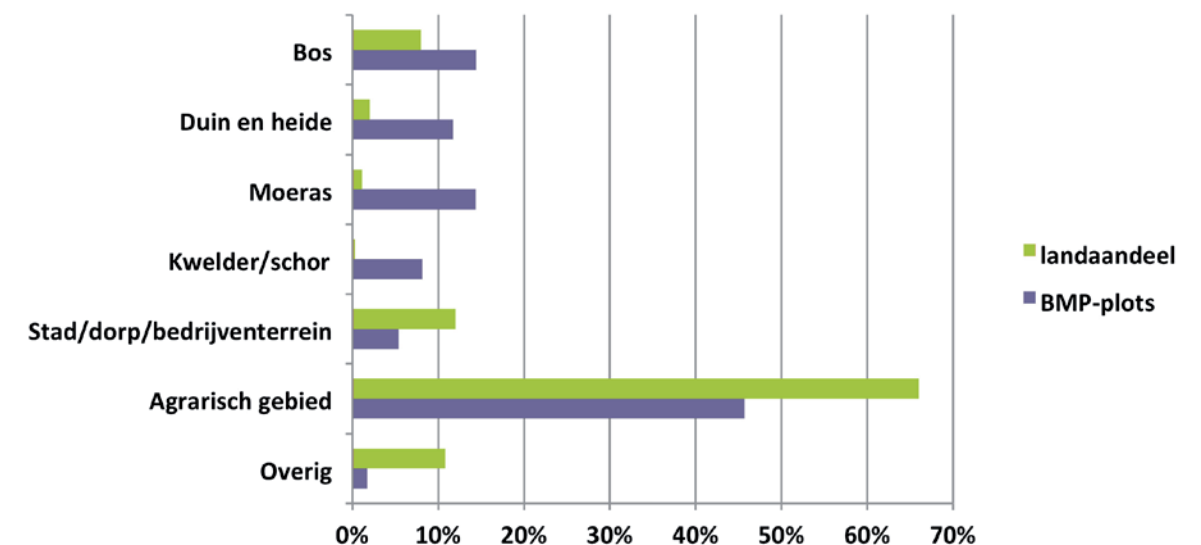
Om de belasting voor de vrijwillige atlastellers binnen de perken te houden, wordt voor het atlasveldwerk minimaal één nachtbezoek in het broedseizoen gevraagd. De kans dat atlastellers met één nachtbezoek een betrouwbaar beeld krijgen van de omvang van alle uilenpopulaties van 'hun atlasblok' is klein. Daar komt nog bij dat

steen- en kerkuilen nogal eens op (boeren-)erven in nestkasten broeden. Sovon heeft atlastellers nadrukkelijk gevraagd erven niet te betreden, laat staan uilenkasten van derden te inspecteren. Ook ransuilen broeden nogal eens op erven.

In Uilen 4 zet Friso Koop in zijn artikel 'Steenuilen in Twente' op pagina 10-12 treffend het beeld van de laatste Broedvogelatlas (Sovon 2002) naast een kaartbeeld dat in de jaren erna met gerichte aanvullende inventarisaties is verkregen. Voor de Broedvogelatlas resulteerde het kaartbeeld in een schatting van 300-400 broedparen voor Twente (zie figuur 2, p.7). Na het raadplegen van extra bronnen, aanvullende inventarisaties en 'losse waarnemingen' bleek de schatting voor Twente te kunnen worden 'opgeplust' naar 800-850 broedparen (zie figuur 3, p.7). Op soortgelijke wijze bleek de steenuilschatting voor Limburg te kunnen worden opgeplust (pers. med. R. van Harxen).

Aantallen schatten

Bij de afronding van het veldwerk krijgt elke hoofdteller van een atlasblok per soort de telgegevens uit alle beschikbare meetnetten in een tabel en een kaart gepresenteerd. Dat geldt ook voor nestkaarten. De atlasteller krijgt hiervan de informatie op het middelpunt van het betreffende kilometerhok te zien. Ook losse waarnemingen uit 'Telme.nl' en 'Waarneming.nl' worden getoond, mits de waarnemer bij de portalinstellingen

Figuur 1. Aandeel van het Nederlands grondgebruik afgezet tegen de procentuele verdeling van de broedvogelmeetnet BMP-telgebieden.

Foto: Harvey van Diek

toestemming heeft gegeven voor wetenschappelijk gebruik. De atlasteller kan deze aanvullende bronnen gebruiken om voor het winter- c.q. het broedseizoen een aantalsschatting in klassen te geven van de aanwezige soorten (zie tabel 1).

1-3	101-250
4-10	251-500
11-25	501-1000
26-50	>1000
51-100	

Tabel 1. Aantalsklasse-indeling van de nieuwe Atlas.

Uilenbeschermingsgroepen en de nieuwe Atlas – op naar een geslaagd één-tweetje

Uilenbeschermers kunnen waardevolle informatie leveren voor de atlas. Er zijn vijf mogelijkheden om bij te dragen:

- Ken je de atlasblokteller? Stel je uilenkennis dan ter beschikking: wat is volgens jouw informatie de juiste aantalsklasse en mate van broedzekerheid voor een bepaald atlasblok? De Atlasdistrictscoördinatoren (www.vogelatlas.nl/atlas/contact) kunnen helpen bij het leggen van contact.
- Maak gebruik van de speciale webpagina op de Sovonsite www.vogelatlas.nl/atlas/boest, waarmee

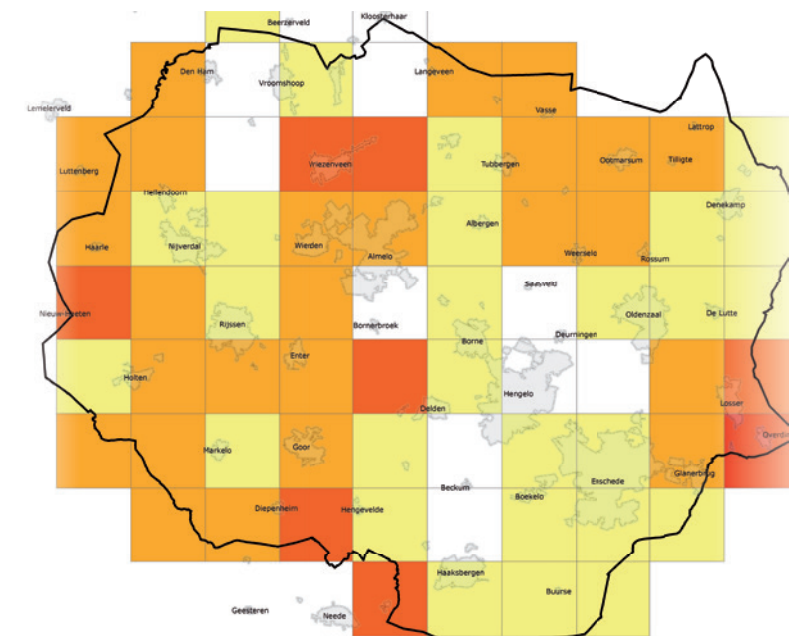
je per atlasblok kunt zien welke vogelsoorten nog missen voor een bepaald atlasblok. Uilen staan daar vaak bij. Wees extra alert op de lastig te inventariseren ransuil, die maar in enkele provincies (o.a. Groningen, Friesland, Noord-Brabant) systematisch wordt geteld.

- Voer ‘losse’ waarnemingen van uilen in op waarnemingsites zoals Telmee.nl of Waarneming.nl. Vervagen van waarnemingen is geen probleem. Het niet gebruiken van de juiste gedragsomschrijving voor het broedseizoen is wel een probleem. Een ‘zingende’ bosuil in februari is dus niet ‘ter plaatse’ maar krijgt de broedcode ‘baltsend / zingend’. Een paartje steenuil in een maarts voorjaarszonnetje in een hoogstamboomgaard krijgt de aanduiding ‘paar in broedbiotoop’. Een steenuiltje dat eind mei onder een losse dakpan wipt krijgt de broedcode ‘waarschijnlijke nestplaats’.
- Overweeg voor 2015 een (extra) BMP-E-telgebied voor steenuilen te starten, buiten je eigen vaste ‘werkgebied’.
- Registreer de ‘eigen’ broedgevallen in Nestkaart of Nestkaart Light (Zie: nestkaart.sovon.nl) en voer de gegevens direct na het broedseizoen in. Deze gegevens komen ook ter beschikking van de Atlasteller voor het maken van de finale schatting van het atlasblok.

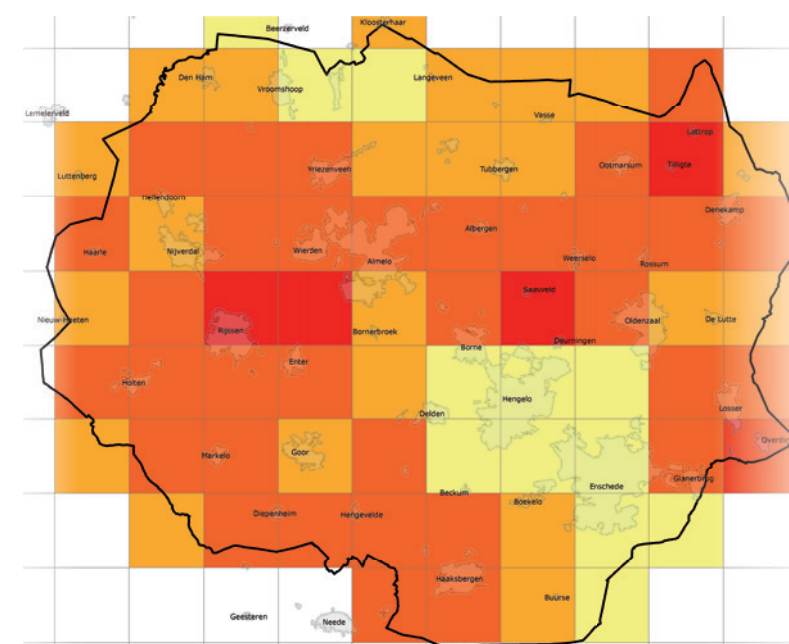
Omgekeerd kan het Atlaswerk waardevolle informatie voor uilenbeschermers opleveren. Er wordt immers door ervaren vogelaars ook geteld in gebieden waar weinig of geen uilenbeschermers actief zijn. In West-Brabant zijn bijvoorbeeld in het broedseizoen 2014 steenuilen ontdekt in atlasblokken, waar ze tijdens het vorige atlasproject niet of in veel lagere aantallen waargenomen zijn.

De regiocoördinatoren van STONE Steenuilenoverleg Nederland en de Kerkuilenwerkgroep Nederland hebben toegezegd na afloop van het Atlasveldwerk de resultaten per atlasblok te willen aanvullen met hun kennis en gegevens. Sovon is natuurlijk verheugd over deze waardevolle bijdragen. Hiermee ontstaat een betrouwbaar, gedetailleerd en landsdekkend ruimtelijk beeld van voorkomen en aantallen van alle in Nederland voorkomende uilensoorten.

En dat vormt nog altijd de basis voor een goede bescherming.

Figuur 2. Dichtheden van steenuilen per atlasblok in Twente in de periode 1998-2000 (SOVON 2002).

Figuur 3. Bijgestelde dichtheden van de steenuil per atlasblok in Twente in 2012 (Koop 2013).

Literatuur

- Sovon 1987. Atlas van de Nederlandse Vogels.
- Sovon Vogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. Nederlandse fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey – Nederland, Leiden.
- Boele A., J. van Bruggen, F. Hustings, K. Koffijberg, J.W. Vergeer & C.L. Plate 2014. Broedvogels in Nederland 2012. Sovon rapport 2014/13. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen
- Koop F. 2013. Steenuilen in Twente. Uilen 4: 4-13.
- www.vogelatlas.nl
- www.sovon.nl

Over de auteurs

Harvey van Diek verzorgt de dagelijkse coördinatie van het Atlasproject.

E: vogelatlas@sovon.nl T: 024 - 7410 446

Jouke Altenburg is werkzaam voor Vogelbescherming Nederland als contactpersoon voor Landelijke soortbeschermingsorganisaties, die actief zijn in het landelijk gebied. Voor het Atlasproject is hij parttime als projectleider gedetacheerd bij Sovon Vogelonderzoek Nederland.

E: jouke.altenburg@sovon.nl T. 024 - 7410 454

